

Lucy Crehan

Chytrá země

Tajemství úspěchu

zemí s nejlepším

vzděláváním na světě

audiolibrix

„Kniha Lucy Crehan je revolučním počinem. Poprvé za mezinárodním srovnáním vzdělávacích systémů vidíme lidské příběhy a dění ve třídě. Jako učitelka na cestách se Crehan dostala hlouběji než jakýkoli akademik.“

Sir Michael Barber

Autor knihy *How to Run a Government*, poradce pro vzdělávání ve společnosti Pearson, předseda společnosti Delivery Associates a spoluautor knihy *How the World's Best-performing School Systems Come out on Top*.

„Lucy Crehan napsala pozoruhodnou, originální knihu. Částečně jsou to zápisky z cest a částečně výzkumná studie. Crehan popisuje své zkušenosti z návštěvy řady zemí s nejuspěšnějšími systémy vzdělávání na světě. Její rozhovory s rodiči a učiteli často ukazují, jak velmi rozdílné názory a kultury tyto skupiny sdílejí. Ukazuje, že zásadní prvky vzdělávacích systémů jsou častěji, než si uvědomujeme, hluboce ovlivněny kulturními přesvědčeními o účelu vzdělání a povaze lidského potenciálu. Kniha by stála za přečtení už jen proto. Díky tomu, jak jsou tyto postřehy dovedně propojené s nejnovějším pedagogickým výzkumem, je však skutečně významným přínosem pro pedagogické bádání. Kniha bude vhodná pro kohokoli, kdo se zajímá o to, jak zlepšit vzdělávání. A měl by si ji přečíst každý, kdo se zabývá tím, jak se inspirovat jinými systémy vzdělávání.“

Dylan William

Emeritní profesor zabývající se hodnocením vzdělávání na University College London

„S Lucy jsem se poprvé setkal na konferenci ředitelů škol, kde přednášela. Její vynikající příspěvek, který byl v mnoha ohledech strhující, na mě ihned udělal dojem, a její kniha *Chytrozemě* je ještě podnětnější. V knize Lucy popisuje svou cestu kolem světa, na které zkoumá nejlepší příklady účinného propojení vzdělávání a kultury. Nejvíc mě zaujalo, jak díky setkávání se skutečnými lidmi dokáže Lucy pomoci pochopit někdy nesrozumitelná data. Je to povinná četba nejen pro učitele, ale pro kohokoli, kdo se dnes pohybuje v oblasti vzdělávání nebo trénování mladých lidí.“

Sir Clive Woodward

Předseda a zakladatel společnosti Hive Learning, trenér vítězného týmu na Mistrovství světa v ragby v roce 2003, manažer týmu Velké Británie na Olympijských hrách v Pekingu v roce 2008, ve Vancouveru v roce 2010 a v Londýně v roce 2012, ředitel společnosti Sport Apex2100

CHYTROZEMĚ

Tajemství úspěchu zemí
s nejlepším vzděláváním na světě

LUCY CREHAN

CHYTROZEMĚ

Tajemství úspěchu zemí s nejlepším vzděláváním na světě
Lucy Crehan

CLEVERLANDS: The Secrets Behind the Success
of the World's Education Superpowers by Lucy Crehan
Copyright 2016 by Lucy Crehan

The original was published by United Authors Limited,
trading as Unbound, Runway East, 20 St Thomas Street, London

Překlad: Kristýna Chvojková

Sazba: Simona Ullspergerová

Obálka: Slavomír Uličný

Odpovědná redaktorka: Kateřina Hošková

Odborná korektura: Lucie Slejšková

Technická kontrola: Jan Eisler

Redakce děkuje Informačnímu centru o vzdělávání EDUin za entuziastickou podporu.

Překladařka děkuje Matěji Sybrovi za odborné konzultace a pomoc s překladem.

Tisk: Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Vydalo nakladatelství Audiolibrix

Makovského 1334/26, Řepy, 163 00 Praha 6

v roce 2022 jako svou 20. publikaci

Připomínky: audiolibrix.cz/pripominky

Detail titulu: audiolibrix.cz/chytrazeme

Objednávky knih: audiolibrix.cz/objednavky

Při diskusi o knize použijte hashtag #chytrazeme

Knih je dostupná také jako audiokniha

na audiolibrix.cz/chytrazeme

České vydání © Audiolibrix s.r.o. 2022

Všechna práva vyhrazena

audiolibrix.cz/nakladatelstvi

Žádná část této publikace nesmí být kopírována
a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoliv formě či jakýmkoli způsobem
bez písemného souhlasu vydavatele.

ISBN 978-80-88407-31-7 (paperback)

ISBN 978-80-88407-32-4 (epub)

ISBN 978-80-88407-57-7 (pdf)

Obsah

Předmluva	9
Úvodní slova k českému vydání	11
1. kapitola: PISA, politika a plánování cesty	21
2. kapitola: Finské školky, podobenství a profesionálové	33
3. kapitola: Finská shoda na jednotné škole	48
4. kapitola: Smysluplnost povolání, odborná způsobilost finských učitelů a důvěra v ně	61
5. kapitola: Japonsko – autorita, houževnatost a potřeba nebýt ostatním na obtíž	76
6. kapitola: Samurajové, meritokracie a „vzdělávající matky“	87
7. kapitola: „Volnější výuka“, „lesson study“ a japonský přístup k řešení problémů	96
8. kapitola: Singapur – dynamická inteligence, eugenika a rozřazování žáků v Singapuru	111
9. kapitola: Soukromí tutoři a tlak veřejnosti	126
10. kapitola: Atraktivita, kariérní systém pedagogů a práce s motivací	139
11. kapitola: Šanghaj – konfuciánský přístup	151
12. kapitola: Čínské báje, kuan-si a lidé přicházející za prací	163
13. kapitola: Memorování, smažené kuře a paradox čínského žáka	174
14. kapitola: Kanada – rozmanitost, vztahy a limity individualismu	188
15. kapitola: Všeobecné standardy, akontabilita škol a třídy pro ty nejlepší	202
16. kapitola: Znalosti nestačí	216
17. kapitola: Pět zásad úspěšných a spravedlivých vzdělávacích systémů	228
18. kapitola: Kompromisy?	251
Poznámky	263
Poděkování	281
Knihu podpořili	283
Literatura využitá při překladu do češtiny	289

*Všem učitelkám a učitelům, kteří mě pozvali
k sobě do třídy, a těm, kteří by to udělali také,
kdybych je o to požádala.*

Předmluva

V době vydání této velmi podnětné knihy se lidé, kteří chtějí reformovat vzdělávací a výchovné systémy, při svých úvahách řídí převážně výsledky mezinárodních srovnání. A to zejména těch, která vycházejí z rozsáhlých pravidelných šetření. Znepokojivé je, že výsledky šetření se stále více využívají k nahánění strachu, že země zaostává: „Podívejte se, jak jsou na tom oni, a jak my; a teď poslouchejte, co vám řeknu...“

Kromě zneužívání a překrucování průzkumů dochází také k zásadním chybám, jako je třeba nedostatečně prozkoumaná historie reformy vzdělávání ve Finsku. Mezinárodní srovnávání doprovázejí etické otázky, které se až příliš často opomíjejí. Je třeba k nim přistupovat opatrně. Data jsou jedna věc, jejich interpretace je však něco úplně jiného. Řádná mezinárodní analýza je složitá a vyžaduje nejen porozumění současné situaci, ale také pochopení spletitého působení společnosti a hospodářství i příčin a sklonů, které mají svůj původ v minulosti. Teprve tak můžeme pochopit, jak to v určitém systému „chodí“.

Lucy Crehan dodala kvantitativně zaměřenému mezinárodnímu srovnávání zásadní kvalitativní rozměr. Její text by si měli rozhodně přečíst všichni, kdo se chtějí poučit z nadnárodních srovnání. A také je to lék na účelové vybírání jednotlivostí. Autorka ale nedodala průzkumům jen barvu. Jako všichni dobří vědci společenských a přírodovědných oborů si je vědoma toho, že pozorování vychází z teorie. Vyžaduje ji jako prizma – a to, co vidíme, nám umožňuje teorii tříbit. Lucyin text se neomezuje jen na oživení dat – proniká hluboko do toho, jak školství v různých zemích funguje. Poskytuje výjimečný vhled hodnotný pro každého, kdo se zajímá o jiné kultury a kdo chce uvažovat o svém vlastním počínání. Učitelé, rodiče a politici by si tuto knihu měli přečíst od začátku do konce.

Tim Oates

Ředitel výzkumu hodnocení a rozvoje, Cambridge Assessment

Úvodní slova k českému vydání

Jsem moc ráda, že se kniha britské učitelky Lucy Crehan dostává do ruky českým čtenářům. Vyjadřuje se k řadě problémů, které jsou aktuálně diskutovány nejen v české pedagogické komunitě, ale i v široké veřejnosti.

Autorka si při své práci ve škole, kterou navštěvují zejména děti s méně podnětným rodinným zázemím, uvědomila, že britský vzdělávací systém v některých aspektech zásadně selhává. Odpověď na otázku, co by bylo možno dělat lépe, se vydala hledat do zemí, jejichž žáci dlouhodobě dosahují výborných výsledků v mezinárodních srovnávacích testech. Aby opravdu pochopila, jak jiné vzdělávací systémy fungují, žila v rodinách učitelek, pracovala ve školách, hovořila s rodiči, učiteli, žáky i s lidmi, kteří o školách rozhodují. Na otázky, které při tom vyvstávaly, hledala odpovědi v historii a kultuře navštívených zemí a v odborné literatuře.

Výsledkem je strhující, téměř detektivní vyprávění, které ukazuje složitost fungování vzdělávacích systémů. Volba navštívených zemí jí umožnila velmi hezky ukázat, že vzdělávací systémy odráží hodnoty sdílené v jednotlivých kulturách, a demonstrovat, jak se tyto hodnoty významně liší. Důraz na rozvoj individuality a podporu každého jednotlivého žáka v západních zemích vede ke zcela jiným prioritám než důraz na dodržování pravidel, kolektivní odpovědnost, vytrvalost a odolnost, které dominují v asijských zemích.

Autorka posuzuje charakteristiky vzdělávacích systémů navštívených zemí prizmatem své britské zkušenosti, pro kterou je typické opakované testování žáků, jehož výsledky mají závažné dopady na žáky, školy i učitele. Její popisy a úvahy jsou však natolik komplexní a zároveň srozumitelné, že kniha slaví úspěch na celém světě bez ohledu na individuální zkušenosti čtenářů. I pro českého čtenáře jsou velmi relevantní všechny uvedené příklady a diskuse. Dále zmiňují některé aspekty, které mi připadají z pohledu aktuální české situace obzvláště cenné.

Velmi inspirativní je propracovaný systém podpory zacílený na efektivní učení každého dítěte, který je popisován v případě Finska a Kanady. Ukazuje, že podpora nespočívá výlučně na bedrech učitelů, ale zapojuje se do ní řada dalších odborníků, takže učitel má vždy k dispozici někoho, na koho se může obrátit s žádostí o pomoc. Učební podpora je dětem poskytována učiteli ve třídě, před a po vyučování, i v rámci odpoledních a prázdninových programů. Zároveň je koncipována tak, aby potřeby dítěte byly posuzovány z perspektiv různých odborníků, tedy nejen pedagogů a sociálních pracovníků, ale například i lékařů. Systém podpory umožňuje nejen vzdělávat ve školách děti s různými vzdělávacími potřebami, ale také přijímat v první třídě děti s velmi různou úrovní školní připravenosti. Tím automaticky odpadá potřeba odkladů školní docházky, která je velkým problémem v České republice, kde téměř čtvrtina dětí nastupuje do školy o rok později.

Popis kanadského systému hezky ukazuje, jak je možno pečovat o spokojenost každého dítěte. Téma spokojenosti je u nás nyní hojně diskutováno pod pojmem well-being. Autorka popisuje školy s nabídkou mimoškolních aktivit, které jsou koncipovány tak, aby v nich každé dítě našlo zaujetí a mělo možnost zažít úspěch. Zároveň má každé dítě svého mentora. Systém mentorů zajišťuje, že je ve škole pro každé dítě někdo, s kým má bližší vztah a kdo demonstruje, že mu na něm záleží. Zapojení do života školy a existence blízkého člověka slouží jako primární prevence školní neúspěšnosti. Spolupráce různých zaměstnanců školy při podpoře jednotlivých dětí vede k tomu, že je zodpovědnost za osud dětí sdílená a je větší pravděpodobnost, že potřeby jednotlivých dětí budou včas rozpoznány.

Otázka individuální podpory souvisí s nejdůležitějším tématem knihy, kterým je spravedlivost vzdělávacích systémů. Autorka si opakovaně klade otázku, zda mají v jednotlivých systémech všechny děti stejné příležitosti k tomu získat kvalitní vzdělání, a to bez ohledu na jejich rodinné zázemí a další charakteristiky, které nemohou ovlivnit. Podpora má zajistit, aby žáci v povinném vzdělávání, kteří mají studijní problémy, dosáhli stanovených vzdělávacích cílů a nedocházelo u nich ke snižování nároků. Autorka zdůrazňuje úlohu vysokých očekávání,

kteří musí mít učitelé na všechny žáky, aby k některým z nich nevysílali signály, že nevěří tomu, že jsou schopni nárokům dostát. Učitelé by měli demonstrovat víru v to, že jsou všichni žáci schopni očekávaných výsledků dosáhnout. S tím souvisí otázka takzvaného nastavení mysli. Pokud učitelé věří tomu, že někteří lidé mají nadání a jiní ne a nedá se s tím nic dělat (fixní nastavení), mají tendence žáky rozdělovat na více a méně nadané a tomu uzpůsobovat svá očekávání. Žáci s tímto nastavením se přestávají snažit a jen usilují o to případné nezalosti nebo nedostatečné porozumění zamaskovat.

Téma očekávání je pro Českou republiku velmi aktuální. Ve výzkumu, který organizuje OECD mezi učiteli, (TALIS – Teaching and Learning International Study), se opakovaně ukázalo, že čeští učitelé na druhém stupni povinného vzdělávání si ve srovnání s učiteli v ostatních zemích OECD extrémně málo věří v to, že jsou schopni přesvědčit své žáky, že mohou ve škole dosahovat dobrých výsledků, a v to, že jsou schopni motivovat žáky, kteří mají malý zájem o školní práci. Čeští žáci zároveň prokázali ve výzkumu OECD PISA v roce 2018 ve srovnání zemí OECD vysokou míru fixního nastavení mysli, což znamená, že věří tomu, že jejich intelektové schopnosti jsou jednou provždy dané a není možno dosáhnout jejich zlepšení.

V této souvislosti se autorka zabývá rovněž otázkou diferenciací. Pokud žáky rozdělujeme ve vzdělávacím systému podle jejich studijních výsledků či předpokladů, automaticky tomu přizpůsobujeme naše očekávání a k žákům v méně náročné větvi vysíláme signál, že není v jejich možnostech nárokům dostát. Všechny představené systémy s výjimkou Singapuru se z tohoto důvodu rozhodly v povinném vzdělávání pro nediferencovanou výuku. Autorka tématu diferenciací věnuje velkou pozornost a podrobně diskutuje pro a proti jednotlivých modelů. Tato diskuse je pro českého čtenáře velmi užitečná – nejen kvůli často diskutované diferenciaci na druhém stupni povinného vzdělávání (víceletá gymnázia), ale i kvůli rostoucí diferenciaci na úrovni prvního stupně veřejných škol (třídy pro nadané, bilingvní třídy a podobně). Je zajímavé si přečíst, jak o tomto problému přemýšlejí v jiných vzdělávacích systémech a jaké závěry z toho vyvozuje autorka.

Příspěvkem k revizím rámcového vzdělávacího programu jsou informace týkající se kurikula. V knize je opakovaně zmiňována výhoda relativně „úzkého“ kurikula, na které mají učitelé dost času a tedy ho mohou probrat dostatečně do hloubky a s výše uvedeným systémem podpor zajistit, aby ho zvládly všechny děti. Důležité je, aby jejich výsledky byly průběžně sledovány. Informace o výsledcích však neslouží primárně jako finální „verdict“ nebo podklad k rozřazování žáků, ale jako vodítko pro další učení. Pro českého čtenáře může působit překvapivě opakovaně zmiňovaná snaha o to, aby všechny děti zvládly stejnou práci, která je v příkrém rozporu s u nás sdíleným přesvědčením, že pro kvalitní vzdělávání je třeba děti rozdělit a vzdělávání diferencovat. Názory většiny aktérů, které jsou zde prezentovány, jsou dokonce v rozporu s ideou vnitřní diferenciaci (rozdělování žáků do skupin podle výkonnosti), kterou se aktuálně snažíme v českém vzdělávacím systému rozvíjet a spatřujeme v ní přijatelnou protiváhu k rozdělování žáků do výběrových a nevýběrových tříd a škol.

Za velmi inspirativní považují podrobně popsaný japonský způsob profesního rozvoje učitelů, Lesson studies, kdy učitelé v týmech společně připravují vyučovací hodiny a pak je společně vyhodnocují. Tato metoda, která je velmi detailně propracovaná, přirozeně umožňuje přenos vědomostí a dovedností mezi zkušenými a začínajícími pedagogy. Zároveň dává profesnímu rozvoji kolektivní rozměr a zbavuje jednotlivé učitele obavy z toho, že udělají chybu a před svými kolegy se znemožní, což přirozeně otevírá prostor dalším konzultacím. Japonský vzdělávací systém klade na vzájemné učení velký důraz a z toho důvodu také na společnou práci učitelů pamatuje v jejich rozvrhu. Čeští učitelé na řadě škol v rámci profesního rozvoje se spolupracujícími skupinami experimentují, ne vždy však mají k této činnosti vytvořeny dostatečné podmínky. Japonský vzdělávací systém obecně velmi dovedně využívá zkušené učitele k dalšímu rozvoji vzdělávacího systému tím, že jim nabízí rozmanité profesní příležitosti jako tvůrcům kurikula, učebnic, pracovníkům lokálních školských úřadů, státním úředníkům a podobně. Tím velmi efektivně zajišťuje vysokou míru odbornosti v systému. Přechod do jiné profese je

nicméně vždy provázen dalším vzděláváním, které vybavuje učitele vědomostmi a dovednostmi nezbytnými pro vykonávání nové profese.

Relevantní z hlediska českých debat je i polemika o významu nácviku rutinních operací a memorování. V české vzdělávací komunitě jsou opakovaně diskutovány zhoršující se výsledky českých žáků v matematice, které ukazují mezinárodní výzkum organizace OECD PISA. Výzkum probíhá v tříletých intervalech od roku 2000 a testuje patnáctileté žáky v matematice, v přírodovědných předmětech a ve čtenářské gramotnosti. Zatímco ve čtenářské gramotnosti jsou výsledky po celou dobu realizace výzkumu víceméně stabilní (v úrovni průměru zemí OECD), v matematice a přírodovědných předmětech se zhoršují (z nadprůměru k průměru OECD), přičemž v matematice je pokles strmější. Méně drilů v hodinách matematiky může být jedním z vysvětlení tohoto poklesu, i když zároveň automaticky neznamená, že máme nebo můžeme dril do hodin matematiky vrátit.

Jak jsem již uvedla výše, podrobná analýza jednotlivých aspektů vzdělávacích systémů ukazuje jejich složitost a silné a slabé stránky každého z nich. Autorka formuluje vlastní doporučení, ale ukazuje jejich pro a proti a jasně vysvětluje důvody pro volbu jednotlivých doporučení založené na jejích osobních hodnotách a přesvědčeních. Tím poskytuje každému čtenáři možnost čerpat vlastní inspiraci v souladu se svou zkušeností a představami o tom, jak by mělo vypadat efektivní vzdělávání.

Za velkou přednost knihy považuji, že je velmi přirozenou oslavou školy a učitelů, a že ukazuje učitelství jako kreativní a náročné povolání, které talentování, přemýšliví a obětaví lidé na celém světě vykonávají s velkým zaujetím a nasazením.

doc. RNDr. Jana Straková, Ph.D.

pracuje v Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání pedagogické fakulty UK, kde se zabývá výzkumem vzdělanostních nerovností v základním a středním vzdělávání a aplikací výzkumných poznatků do vzdělávací politiky. Koordinovala českou realizaci mezinárodních výzkumů vědomostí a dovedností v žakovské i dospělé populaci. Spolupracuje s řadou nevládních organizací i s institucemi státní správy. Na expertní bázi spolupracuje rovněž s Evropskou komisí a UNESCO.

Kniha, kterou právě držíte v ruce, by vydala na několik samostatných. Ne snad svojí tloušťkou, rozhodně ale svým obsahem.

Je to kniha, se kterou se vydáte do pěti různých vzdělávacích systémů tak, jako byste četli cestopis. Budete potkávat konkrétní učitele, rodiče, ale především taky ty nejdůležitější – děti. Budete se spolu s autorkou u pizzy ptát na motivace, budete ve školách poznávat to, co neukáže tabulka mezinárodního šetření.

Nahlédnete historické a společenské souvislosti, které utvářely (a stále utvářejí) kontext, ve kterém se vzdělávání v těchto pěti systémech (a nejenom ve školách) odehrává. Díky exkurzi do historie lépe pochopíte, proč Finové tak silně usilovali o excelentní vzdělávací systém. Zjistíte, proč je pro Kanadu zásadní otázka integrace žáků. Se zatajeným dechem (alespoň u mě to tak bylo) budete sledovat společnou cestu asijských rodičů a dětí vzdělávacím systémem.

Část této knihy by vydala na samostatnou publikaci, která by mohla mít název jako „Co jste chtěli vědět o příležitostech a limitech mezinárodních testování, ale báli jste se zeptat, nebo vás to ani nenapadlo“. Mezinárodní testování (PISA, TIMSS, PIRLS) jsou určitou páteří této knihy – i na jejich základě autorka vybírala země, které navštíví a které bude zkoumat. To, co je ovšem zajímavé a z mého pohledu snad i unikátní, je způsob, jakým autorka dává tato šetření do souvislostí a také ukazuje jejich limity.

V neposlední řadě je to kniha plná inspirativních myšlenek a nápadů, které využije každá učitelka a každý učitel a také každý rodič. Díky jazyku, který autorka používá, odkazům na popkulturu, nebo prostě konkrétním příhodám, které na svých cestách prožívá, je kniha neuvěřitelně čtivá. Ač je

plná dat, výzkumů a odkazů na studie, lze si bezpochyby představit její čtení za slunného odpočinkového dne v parku (vyzkoušeno), nebo na pláži s koktejlem s paraplíčkem (píšu tuto předmluvu v červnu, doufám, že to některý z laskavých čtenářů ověří v praxi). Na několika místech obsahuje konkrétní tipy a nástroje, které může každý z nás (učitelů) použít prakticky druhý den v hodině. Mně osobně také posloužila jako prostor pro reflexi vlastní práce učitele a k nahlédnutí vlastní pedagogické filozofie z jiné strany.

Ne každý má takové štěstí jako Lucy, aby mohl své učitelské přesvědčení tříbit v rozhovorech s učiteli v Japonsku, Kanadě, Finsku, Singapuru a na dalších místech. Díky této publikaci můžete ale doslova sedět ve sborovnách v těchto zemích, případně diskutovat o školství ve vyloučené lokalitě s náhodnou cestující na zastávce.

Ať už jsou vaše názory na kvalitu ve vzdělávání jakékoliv, budete pravděpodobně často uznale pokyvovat hlavou, plácát se do čela („to je přece jasné, že mě to nenapadlo!“), nebo naopak usilovně podtrhávat nesouhlasnou vlnovou nad tím, jak může být někde řízeno školství.

Lucy Crehan se daří v úžasné plasticitě představit jednotlivé vzdělávací systémy, výzvy, s jakými se potýkají (některé budou českému čtenáři až bolestně známé), ale také bořit mýty, které o jednotlivých vzdělávacích systémech máme (což se týká zejména Finska, ale také asijských systémů). Stejně jako autorka cestuje po světě, tak i laskavý čtenář díky zkušenostem různých zemí nahlíží z nové perspektivy témata, jako je podpora well-beingu, (de)profesionalizace učitelství, síťování škol, spolupráce mezi učiteli, podpora škol, které se potýkají s problémy, a mnoho dalších.

„Jaké tři věci bychom měli udělat, abychom zlepšili školství?“ Odpověď na tuto otázku, kterou autorce pokládá ministerský poradce z Anglie, v knize nenajdete. Stejně jako ji tazatel nepoložila ani autorka (a doporučuji dočíst knihu už jenom díky této historce!). Najdete zde ale širokou paletu zahraniční inspirace, která je předkládána s kritickým odstupem, podložená daty a studii z oborů, jako je psychologie, sociologie a samozřejmě pedagogika.

Věřím, že ať už jste rodič, student pedagogiky, nebo učitel, poslouží vám kniha ve vašem rozvoji a umožní podívat se na školství novými očima. A třeba vás čtení motivuje k tomu, abyste inovovali svoji výuku nebo se ve výchově svých dětí zaměřili na něco nového.

Příjemné čtení plné inspirace!

Mgr. Daniel Pražák bdp.

učitel na ZŠ Strossmayerovo náměstí,
mluvčí neziskového hnutí Otevřeno
(zaměřuje se na změnu vzdělávání pedagogů),
autor podcastu Hovory z kabinetu,
finalista ocenění Global Teacher Prize
Czech Republic v roce 2022.